

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

4

Ισορροπία στην αγορά εργασίας

Τάξη δεν είναι η πίεση που επιβάλλεται στην κοινωνία εξωτερικά, αλλά μία ισορροπία που καθορίζεται εσωτερικά.

José Ortega y Gasset

Οι εργαζόμενοι προτιμούν να δουλεύουν όταν οι μισθοί είναι υψηλοί και οι επιχειρήσεις προτιμούν να κάνουν προσλήψεις όταν οι μισθοί είναι χαμηλοί. Η ισορροπία στην αγορά εργασίας «αντισταθμίζει» τις αντικρουόμενες τάσεις εργαζόμενων και επιχειρήσεων και καθορίζει τον μισθό και την απασχόληση που παρατηρούνται στην αγορά εργασίας. Κατανοώντας τον τρόπο με τον οποίο επιτυγχάνεται η ισορροπία, μπορούμε να θέσουμε το πιο ενδιαφέρον ίσως ερώτημα στα οικονομικά της εργασίας: Γιατί οι μισθοί αυξάνονται και μειώνονται;

Αυτό το κεφάλαιο αναλύει τις ιδιότητες τις ισορροπίας σε μια πλήρως ανταγωνιστική αγορά εργασίας. Θα δούμε ότι, αν οι αγορές είναι ανταγωνιστικές και αν επιχειρήσεις και εργαζόμενοι μπορούν να κινούνται ελεύθερα σ' αυτές, τότε η ισορροπημένη κατανομή των εργαζόμενων στις επιχειρήσεις αποδεικνύεται αποτελεσματική. Η κατανομή των εργαζόμενων σε επιχειρήσεις μεγιστοποιεί τα συνολικά οφέλη που συσσωρεύουν εργαζόμενοι και επιχειρήσεις, όταν συναλλάσσονται μεταξύ τους. Πρόκειται για ένα παράδειγμα του γνωστού **θεωρήματος του αόρατου χεριού** του Adam Smith, σύμφωνα με το οποίο οι συμμετέχοντες στην αγορά εργασίας, καθώς προσπαθούν να επιτύχουν τους δικούς τους ο καθένας στόχους, προκαλούν ένα αποτέλεσμα που κανένας στην αγορά δεν αποζητούσε συνειδητά. Το γεγονός ότι οι ανταγωνιστικές αγορές εργασίας είναι αποτελεσματικές παίζει σημαντικό ρόλο για τον προσδιορισμό των κρατικών πολιτικών. Στην πραγματικότητα, το αποτέλεσμα πολλών κρατικών

προγραμμάτων πολύ συχνά αμφισβητείται σε σχέση με το αν μια συγκεκριμένη πολιτική οδηγεί σε μία περισσότερο αποτελεσματική κατανομή πόρων ή αν το κόστος αποτελεσματικότητας είναι υψηλό.

Επίσης, θα αναλύσουμε τις ιδιότητες της ισορροπίας στην αγορά εργασίας για εναλλακτικές δομές αγοράς, όπως τα μονοψώνια (όπου υπάρχει μόνο ένας αγοραστής εργασίας). Κάθε δομή αγοράς επιφέρει κάποια ισορροπία με τα δικά της ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Ο μονοψωνητής, για παράδειγμα, προσλαμβάνει συνήθως μικρότερο αριθμό εργαζόμενων και καταβάλλει χαμηλότερους μισθούς σε σχέση με μια ανταγωνιστική επιχείρηση.

Τέλος, το παρόν κεφάλαιο εξετάζει ορισμένες εφαρμογές πολιτικής –όπως εισφορές, επιδοτήσεις και μετανάστευση– για να δείξει με ποιο τρόπο οι κρατικές πολιτικές μεταβάλλουν την ισορροπία στην αγορά εργασίας, αλλάζοντας παράλληλα τις οικονομικές δυνατότητες που έχουν στη διάθεσή τους επιχειρήσεις και εργαζόμενοι.

4.1 Ισορροπία σε μια ανεξάρτητη ανταγωνιστική αγορά εργασίας

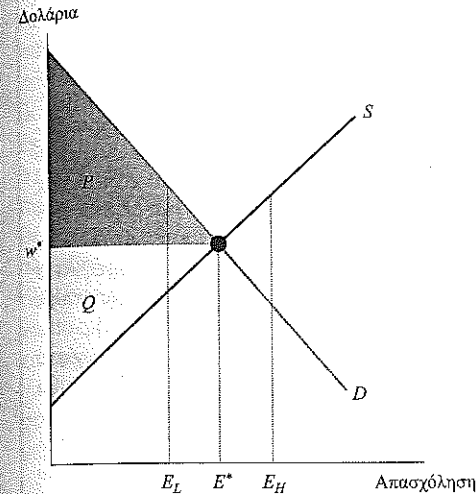
Έχουμε ήδη αναφερθεί συνοπτικά στο πώς μια ανταγωνιστική αγορά εργασίας επιτυγχάνει ισορροπία. Τώρα θα αναφερθούμε λεπτομερέστερα στις ιδιότητες αυτής της ισορροπίας. Στο Σχήμα 4.1 έχουμε το γνωστό διάγραμμα που δείχνει την τομή των καμπυλών προσφοράς (S) και ζήτησης εργασίας (D) σε μια ανταγωνιστική αγορά. Η καμπύλη προσφοράς δίνει τον συνολικό αριθμό εργατωρών που διατίθενται στην οικονομία για κάθε δεδομένο επίπεδο μισθού, η καμπύλη ζήτησης δίνει τον συνολικό αριθμό εργατωρών που οι επιχειρήσεις ζητούν γι' αυτό το επίπεδο μισθού. Η ισορροπία επιτυγχάνεται εκεί όπου η προσφορά ισούται με τη ζήτηση, διαμορφώνοντας ανταγωνιστικό μισθό w^* και απασχόληση E^* . Ο μισθός w^* είναι ο μισθός εκκαθάρισης (δηλαδή ισορροπίας) της αγοράς, επειδή οποιοδήποτε άλλο επίπεδο μισθού θα δημιουργούσε πιέσεις είτε προς τα πάνω είτε προς τα κάτω. Θα υπήρχαν αρκετές θέσεις εργασίας που θα έπρεπε να καλυφθούν από λίγους διαθέσιμους εργαζόμενους ή αρκετοί εργαζόμενοι που θα ανταγωνίζονταν για λίγες διαθέσιμες θέσεις εργασίας.

Από τη στιγμή που το επίπεδο του ανταγωνιστικού μισθού καθορίζεται μ' αυτό τον τρόπο, κάθε επιχείρηση στον κλάδο προσλαμβάνει εργαζόμενους έως το σημείο όπου η αξία του οριακού προϊόντος εργασίας ισούται με τον ανταγωνιστικό μισθό. Η πρώτη επιχείρηση προσλαμβάνει E_1 εργαζόμενους, η δεύτερη επιχείρηση E_2 εργαζόμενους κ.ο.κ. Ο συνολικός αριθμός εργαζόμενων που προσλαμβάνονται από όλες τις επιχειρήσεις του κλάδου είναι ίσος με το επίπεδο απασχόλησης E^* ισορροπίας της αγοράς.

Όπως δείχνει το Σχήμα 4.1, δεν υπάρχει ανεργία σε μια ανταγωνιστική αγορά εργασίας. Στο επίπεδο του ανταγωνιστικού μισθού w^* , ο αριθμός των ατόμων που επιθυμούν να εργαστούν ισούται με τον αριθμό των εργαζόμενων που οι επιχειρήσεις επιθυμούν να προσλάβουν. Τα άτομα που δεν εργάζονται είναι αυτά που δεν επιθυμούν να εργαστούν με τον τρέχοντα μισθό. Βέβαια, πολλά απ' αυτά τα άτομα θα έσπευδαν να εισέλθουν στην αγορά εργασίας αν ο μισθός αυξανόταν (και πολλά θα αποσύρονταν αν ο μισθός μειωνόταν).

Σχήμα 4.1 Ισορροπία σε μια ανταγωνιστική αγορά εργασίας

Η αγορά εργασίας βρίσκεται σε ισορροπία όταν η προσφορά ισούται με τη ζήτηση: E^* εργαζόμενοι απασχολούνται με μισθό w^* . Σε κατάσταση ισορροπίας, όλα τα άτομα που αναζητούν εργασία με τον τρέχοντα μισθό μπορούν να βρουν μια θέση απασχόλησης. Το τρίγωνο P δίνει το πλεόνασμα του παραγωγού, ενώ το τρίγωνο Q δίνει το πλεόνασμα του εργαζόμενου. Μια ανταγωνιστική αγορά μεγιστοποιεί τα οφέλη από τη συναλλαγή, δηλαδή το άθροισμα $P + Q$.

Είναι προφανές ότι μια σύγχρονη βιομηχανική οικονομία υπόκειται συνεχώς σε πολλούς κραδασμούς που οδηγούν στη μετατόπιση τόσο της καμπύλης προσφοράς όσο και της καμπύλης ζήτησης. Έτσι, είναι μάλλον απίθανο η αγορά εργασίας να φτάσει πραγματικά σε ισορροπία – όπου μισθοί και απασχόληση παραμένουν σ' ένα σταθερό επίπεδο για μεγάλο χρονικό διάστημα. Παρ' όλα αυτά, η έννοια της ισορροπίας στην αγορά εργασίας παραμένει χρήσιμη, επειδή μας βοηθά να κατανοήσουμε γιατί οι μισθοί και η απασχόληση αυξάνονται ή μειώνονται λόγω συγκεκριμένων οικονομικών ή πολιτικών γεγονότων. Όσο η αγορά εργασίας έχει την τάση να αντιδρά σε μια κρίση, οι μισθοί και η απασχόληση θα τείνουν να μετατοπίζονται προς ένα νέο επίπεδο ισορροπίας.

Αποτελεσματικότητα

Το Σχήμα 4.1 δείχνει επίσης τα οφέλη που συσσωρεύονται στην εθνική οικονομία καθώς οι εργαζόμενοι και οι επιχειρήσεις συναλλάσσονται μεταξύ τους στην αγορά εργασίας. Σε μια ανταγωνιστική αγορά, E^* εργαζόμενοι απασχολούνται με μισθό w^* . Τα συνολικά έσοδα που προκύπτουν για την επιχείρηση μπορούν εύκολα να υπολογιστούν, εάν αθροίσουμε την αξία του οριακού προϊόντος του πρώτου εργαζόμενου, του δεύτε-

▶ Η ΘΕΩΡΙΑ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

Ιντιφάντα και μισθοί στην Παλαιστίνη

Κατά το μεγαλύτερο μέρος της δεκαετίας του '80, περίπου 110.000 Παλαιστίνιοι που κατοικούσαν στις κατεχόμενες περιοχές της Δυτικής Όχθης και της Λωρίδας της Γάζας, μετακινήθηκαν στο Ισραήλ για να βρουν δουλειά. Πολλοί από αυτούς απασχολήθηκαν στους κλάδους των κατασκευών και της γεωργίας.

Ως αποτέλεσμα της Ιντιφάντα –της εξέγερσης των Παλαιστίνιων ενάντια στον έλεγχο του Ισραήλ στις περιοχές της Δυτικής Όχθης και της Γάζας που ξεκίνησε το 1998– δημιουργήθηκαν πολλά προβλήματα στη μετακίνηση αυτών των εργαζόμενων προς το Ισραήλ. Οι ισραηλινές αρχές, για παράδειγμα, πολλαπλασίασαν τους ελέγχους των αδειών εργασίας και άρχισαν να απαγορεύουν τη διανυκτέρευση των Παλαιστίνιων στο Ισραήλ, ενώ οι απεργίες και οι απαγορεύσεις της κυκλοφορίας στις κατεχόμενες περιοχές περιόρισαν την κινητικότητα των εργαζόμενων. Μέσα σε ένα έτος, ο ημερήσιος δείκτης απουσίας από την εργασία εκτινάχθηκε από σχεδόν 2% σε περισσότερο από 30%, ο μέσος αριθμός εργάσιμων ημερών ανά μήνα έπεσε από τις 22 στις 17 ημέρες και ο χρόνος μετάβασης ενός Παλαιστίνιου στον χώρο εργασίας αυξήθηκε από 30 λεπτά σε 3 ή 4 ώρες.

Έτσι, η Ιντιφάντα μείωσε σημαντικά την προσφορά Παλαιστίνιων εργαζόμενων στο Ισραήλ. Το πλαίσιο ανάλυσης της προσφοράς και της ζήτησης δείχνει ότι η εξέγερση θα έπρεπε να αυξήσει τους μισθούς ισορροπίας των Παλαιστίνιων εργαζόμενων. Αυτό συνέβη και στην πράξη. Η κατά περίπου 50% μείωση στην προσφορά εργασίας Παλαιστίνιων εργαζόμενων οδήγησε σε αύξηση του πραγματικού τους μισθού κατά περίπου 50%, δείχνοντας έτσι ότι η ελαστικότητα της ζήτησης για Παλαιστίνιους εργαζόμενους στο Ισραήλ ήταν της τάξεως του -1.

Πηγή: Joshua D. Angrist, «Short Run Demand for Palestinian Labor», *Journal of Labor Economics* 14 (Ιούλιος 1996): 425-453.

ρου και όλων των εργαζόμενων E^* στο σύνολο της απασχόλησης. Με τη σειρά του, αυτό το άθροισμα δίνει την αξία του συνολικού προϊόντος που παράγεται από όλους τους εργαζόμενους σε μια ανταγωνιστική ισορροπία. Καθώς η καμπύλη ζήτησης εργασίας δίνει την αξία του οριακού προϊόντος, θα πρέπει η περιοχή κάτω από την καμπύλη ζήτησης εργασίας να δίνει την αξία του συνολικού προϊόντος. Κάθε εργαζόμενος λαμβάνει μισθό w^* . Επομένως τα κέρδη που προκύπτουν για τις επιχειρήσεις, τα οποία ονομάζουμε **πλεόνασμα παραγωγού**, δίνονται από την επιφάνεια του τριγώνου P .¹

Οι εργαζόμενοι επίσης κερδίζουν. Η καμπύλη προσφοράς δίνει τον μισθό που απαιτείται για την προσέλκυση πρόσθετων εργαζόμενων στην αγορά εργασίας. Κατά συνέπεια, το ύψος της καμπύλης προσφοράς σε κάθε σημείο της δηλώνει την αξία του

οριακού χρόνου του εργαζόμενου σε εναλλακτικές χρήσεις. Η διαφορά, ανάμεσα σε αυτό που λαμβάνει ο εργαζόμενος (δηλαδή τον ανταγωνιστικό μισθό w^*) και την αξία του χρόνου του εκτός αγοράς εργασίας, δίνει τα κέρδη που προκύπτουν για τους εργαζόμενους. Αυτό το μέγεθος καλείται **πλεόνασμα εργαζόμενου** και δίνεται από την επιφάνεια του τριγώνου Q στο Σχήμα 4.1.

Τα συνολικά **κέρδη από τη συναλλαγή**, που προκύπτουν για την εθνική οικονομία, δίνονται από το άθροισμα του πλεονάσματος του παραγωγού και του πλεονάσματος του εργαζόμενου, ή αλλιώς από την επιφάνεια $P + Q$. Η ανταγωνιστική αγορά μεγιστοποιεί τα συνολικά κέρδη από τη συναλλαγή που προκύπτουν για την οικονομία. Για να καταλάβουμε γιατί, ας σκεφτούμε ποια θα ήταν τα κέρδη αν οι επιχειρήσεις προσλάβαν περισσότερους από E^* εργαζόμενους, έστω E_H . Οι «πλεονάζοντες» εργαζόμενοι έχουν μία αξία οριακού προϊόντος που είναι μικρότερη από την αξία του χρόνου τους, ο οποίος καταναλώνεται αλλού. Στην πραγματικότητα, αυτοί οι εργαζόμενοι δεν χρησιμοποιούνται αποτελεσματικά από την αγορά εργασίας· οι ίδιοι θα ήταν σε καλύτερη θέση οπουδήποτε αλλού. Παρομοίως, σκεφτείτε τι θα γινόταν αν οι επιχειρήσεις προσλάμβαναν πολύ λίγους εργαζόμενους, έστω E_L . Οι «ελλείποντες» εργαζόμενοι έχουν αξία οριακού προϊόντος που υπερβαίνει την αξία του χρόνου τους εκτός αγοράς εργασίας, άρα οι πόροι τους θα μπορούσαν να χρησιμοποιούνται πιο αποτελεσματικά εάν είχαν απασχόληση.

Η κατανομή ατόμων στις επιχειρήσεις που μεγιστοποιεί τα συνολικά κέρδη από τη συναλλαγή στην αγορά εργασίας καλείται **αποτελεσματική κατανομή**. Μια ανταγωνιστική ισορροπία οδηγεί σε αποτελεσματική κατανομή εργασιακών πόρων.

4.2 Ανταγωνιστική ισορροπία μεταξύ αγορών εργασίας

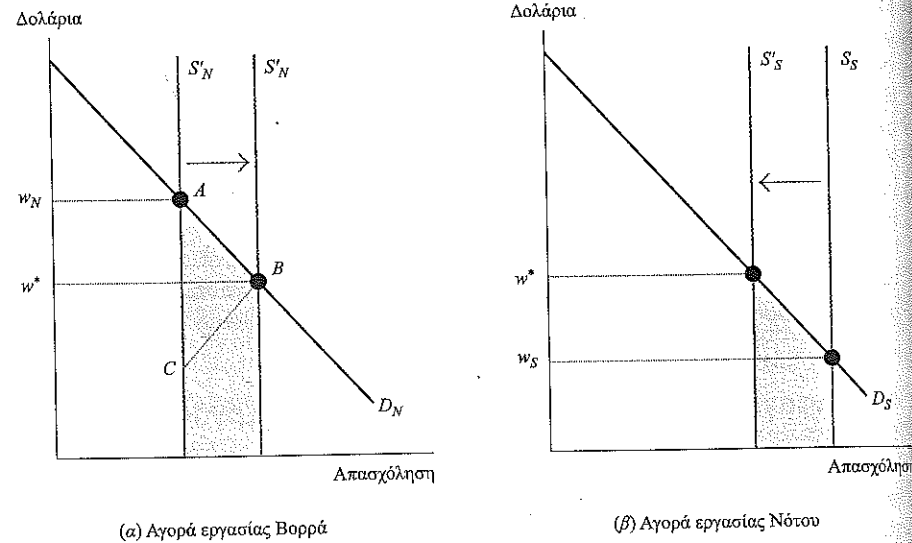
Η ανάλυση στην προηγούμενη ενότητα επικεντρώθηκε στις επιπτώσεις της ισορροπίας σε μία και μόνη ανταγωνιστική αγορά εργασίας. Η οικονομία, ωστόσο, αποτελείται συνήθως από πολλές αγορές εργασίας, ακόμη και για εργαζόμενους με παρόμοιες δεξιότητες. Αυτές οι αγορές εργασίας μπορεί να διαφοροποιούνται κατά περιοχή (οπότε μπορούμε να μιλάμε για την αγορά εργασίας στις βορειοανατολικές πολιτείες των ΗΠΑ και την αγορά εργασίας στην Καλιφόρνια) ή κατά κλάδο (αγορά εργασίας των εργαζόμενων της αυτοκινητοβιομηχανίας και αγορά εργασίας των εργαζόμενων της χαλυβουργίας).

Ας υποθέσουμε ότι στην οικονομία υπάρχουν δύο περιφερειακές αγορές εργασίας, αυτές του Βορρά και του Νότου. Υποθέτουμε ότι στις δύο αγορές απασχολούνται εργαζόμενοι με παρόμοιες δεξιότητες, οπότε τα άτομα που εργάζονται στον Βορρά αποτελούν τέλεια υποκατάστατα των ατόμων που δουλεύουν στον Νότο. Το Σχήμα 4.2 απεικονίζει τις καμπύλες προσφοράς και ζήτησης εργασίας σε κάθε μία απ' αυτές τις αγορές (S_N και D_N για τον Βορρά, S_S και D_S για τον Νότο). Για λόγους απλοποίησης, οι καμπύλες προσφοράς σχεδιάζονται ως κατακόρυφες γραμμές, με την έννοια ότι η προσφορά είναι πλήρως ανελαστική σε κάθε αγορά. Όπως φαίνεται στο σχήμα, ο μισθός ισορροπίας στον Βορρά, w_N , υπερβαίνει τον μισθό ισορροπίας στον Νότο, w_S .

1. Για λόγους απλοποίησης της ανάλυσης, υποθέτουμε ότι η εργασία είναι ο μόνος συντελεστής στη συνάρτηση παραγωγής.

Σχήμα 4.2 Ανταγωνιστική ισορροπία σε δύο αγορές εργασίας που συνδέονται με μετανάστευση

Ο μισθός στον Βορρά (w_N) υπερβαίνει τον μισθό στον Νότο (w_S). Οι εργαζόμενοι από τον Νότο θέλουν να μεταναστεύσουν στον Βορρά, μετατοπίζοντας την καμπύλη προσφοράς του Νότου προς τα αριστερά και την καμπύλη προσφοράς του Βορρά προς τα δεξιά. Στο τέλος, οι μισθοί μεταξύ των δύο περιοχών εξισώνονται (σε w^*). Η μετανάστευση των εργαζόμενων μειώνει την αξία του παραγόμενου προϊόντος στον Νότο κατά την επιφάνεια του σκιασμένου τραπεζίου στην αγορά εργασίας του Νότου και αυξάνει την αξία του παραγόμενου προϊόντος στον Βορρά κατά την επιφάνεια του μεγαλύτερου σκιασμένου τραπεζίου στην αγορά εργασίας του Βορρά. Η μετανάστευση αυξάνει τη συνολική αξία του παραγόμενου προϊόντος στην εθνική οικονομία κατά το τρίγωνο ABC.

(α) Αγορά εργασίας Βορρά

(β) Αγορά εργασίας Νότου

Μπορεί αυτή η διαφορά στους μισθούς μεταξύ των δύο περιοχών να συνεχιστεί, αντιπροσωπεύοντας μια πραγματική ανταγωνιστική ισορροπία; Όχι. Σε τελική ανάλυση, οι εργαζόμενοι του Νότου θα αντιληφθούν ότι οι συνάδελφοί τους στον Βορρά κερδίζουν περισσότερο. Αυτή η μισθολογική διαφορά ενθαρρύνει τους εργαζόμενους του Νότου να μεταναστεύσουν στον Βορρά, όπου μπορούν να αμειφθούν με υψηλότερους μισθούς και πιθανότατα να επιτύχουν υψηλότερο επίπεδο χρησιμότητας. Οι εργοδότες του Βορρά επίσης θα αντιληφθούν τη διαφορά στους μισθούς και θα συνειδητοποιήσουν ότι θα ήταν καλύτερο να μετακινηθούν στον Νότο. Σε τελική ανάλυση, οι εργαζόμενοι έχουν τις ίδιες δεξιότητες στις δύο περιοχές και οι επιχειρήσεις μπορούν να αυξήσουν τα έσοδά τους προσλαμβάνοντας φθηνότερη εργασία.

Αν οι εργαζόμενοι μπορούν να μετακινούνται ελεύθερα μεταξύ των δύο περιοχών,

το μεταναστευτικό ρεύμα θα οδηγήσει στη μετατόπιση των καμπυλών προσφοράς τόσο στον Βορρά όσο και στον Νότο. Στον Νότο, η καμπύλη προσφοράς της εργασίας θα μετατοπιστεί προς τα αριστερά (στο S'_S), καθώς οι εργαζόμενοι του Νότου εγκαταλείπουν την περιοχή, αυξάνοντας το επίπεδο των μισθών. Στον Βορρά, η καμπύλη προσφοράς θα μετατοπιστεί προς τα δεξιά (στο S''_N) καθώς φτάνουν οι εργαζόμενοι του Νότου, πιέζοντας προς τα κάτω τους μισθούς στον Βορρά. Αν ήταν δυνατή η ελεύθερη είσοδος και έξοδος των εργαζόμενων στις αγορές εργασίας, τότε η εθνική οικονομία θα χαρακτηριζόταν από έναν και μόνο μισθό, w^* .

Παρατηρήστε ότι οι μισθοί μεταξύ των δύο αγορών εργασίας θα εξισώνονταν επίσης αν οι επιχειρήσεις (και όχι οι εργαζόμενοι) μπορούσαν να εισέρχονται και να εξέρχονται ελεύθερα στις αγορές εργασίας. Όταν οι επιχειρήσεις του Βορρά κλείνουν τις εγκαταστάσεις τους και μεταφέρουν την παραγωγή τους στον Νότο, η καμπύλη ζήτησης εργασίας του Βορρά μετατοπίζεται προς τα αριστερά μειώνοντας τους μισθούς στον Βορρά, ενώ η καμπύλη ζήτησης του Νότου μετατοπίζεται προς τα δεξιά, αυξάνοντας τους μισθούς στον Νότο. Τα κίνητρα των επιχειρήσεων για να μετακινηθούν από τη μία αγορά στην άλλη εξαλείφονται από τη στιγμή που εκλείπει η διαφορά των μισθών ανάμεσα στις δύο περιοχές. Επομένως όσο εργαζόμενοι και επιχειρήσεις είναι ελεύθεροι να εισέρχονται και να εξέρχονται από τις αγορές εργασίας, μια ανταγωνιστική οικονομία θα χαρακτηρίζεται από έναν και μόνο μισθό.²

Αναθεώρηση της αποτελεσματικότητας

Η ιδιότητα του «ενός και μόνο μισθού» της ανταγωνιστικής ισορροπίας έχει σημαντικές επιπτώσεις για την οικονομική αποτελεσματικότητα. Θυμηθείτε ότι ο μισθός ισούται με την αξία του οριακού προϊόντος σε μια ανταγωνιστική αγορά. Καθώς επιχειρήσεις και εργαζόμενοι μετακινούνται προς την περιοχή που παρέχει τις καλύτερες ευκαιρίες, μειώνουν τις περιφερειακές διαφορές στους μισθούς. Έτσι, οι εργαζόμενοι με τις ίδιες δεξιότητες έχουν την ίδια αξία οριακού προϊόντος της εργασίας σε όλες τις αγορές.

Η κατανομή των εργαζόμενων στις επιχειρήσεις η οποία εξισώνει την αξία του οριακού προϊόντος μεταξύ των αγορών, είναι και η κατανομή που οδηγεί σε μια αποτελεσματική κατανομή των εργασιακών πόρων. Για να δείτε γιατί, υποθέστε ότι ένας καλοπροαίρετος δικτάτορας αναλαμβάνει την οικονομία και έχει τη δύναμη να μετακινεί τους εργαζόμενους στις διάφορες περιοχές. Στις αποφάσεις του σχετικά με την κατανομή, αυτός ο καλοπροαίρετος δικτάτορας έχει έναν απώτερο στόχο: Να κατανείμει τους εργαζόμενους σ' εκείνες τις περιοχές όπου αυτοί είναι περισσότερο παραγωγικοί. Όταν ο δικτάτορας ανέλαβε την εξουσία, αντιμετώπισε την κατάσταση που απεικονίζεται στο Σχήμα 4.2, όπου ο ανταγωνιστικός μισθός στον Βορρά (w_N) υπερβαίνει τον ανταγωνιστικό μισθό στον Νότο (w_S). Παρατηρήστε ότι αυτό το χάσμα μεταξύ των μι-

2. Μια έρευνα σχετικά με το αν μια αγορά εργασίας μπορεί να θεωρηθεί ανταγωνιστική είναι αυτή των Stephen Machin και Alan Manning, «A Test of Competitive Labor Market Theory: The Wage Structure among Care Assistants in the South of England», *Industrial and Labor Relations Review* 57 (Απρίλιος 2004): 371-385.

οθών συνεπάγεται πως η αξία του οριακού προϊόντος της εργασίας είναι μεγαλύτερη στον Βορρά σε σχέση με τον Νότο.

Ο δικτάτορας επιλέγει τυχαία έναν εργαζόμενο στον Νότο. Πού θα έπρεπε να διαθέσει αυτό τον εργαζόμενο; Επειδή ο δικτάτορας θέλει να διαθέσει τον εργαζόμενο εκεί που είναι πιο παραγωγικός, ο εργαζόμενος θα τοποθετηθεί στον Βορρά. Στην πραγματικότητα, ο δικτάτορας θα συνεχίσει να τοποθετεί εργαζόμενους στην περιοχή του Βορρά, όσο η αξία του οριακού προϊόντος της εργασίας είναι μεγαλύτερη στον Βορρά απ' ό,τι στον Νότο. Ο νόμος των φθινουσών αποδόσεων σημαίνει ότι όσο ο δικτάτορας αναγκάζει όλο και περισσότερους ανθρώπους να δουλέψουν στον Βορρά, η αξία του οριακού προϊόντος εκεί θα μειώνεται, ενώ η αξία του οριακού προϊόντος των εργαζόμενων στον Νότο θα αυξάνεται. Ο δικτάτορας θα σταματήσει την ανακατανομή από μόνον όταν το εργατικό δυναμικό θα αποτελείται μόνο από άτομα των οποίων η αξία οριακού προϊόντος υπερβαίνει την αξία του χρόνου τους εκτός αγοράς εργασίας, και συγχρόνως όταν η αξία του οριακού προϊόντος είναι κοινή σε όλες τις αγορές εργασίας.

Είναι επίσης εύκολο να καταλάβουμε πώς η μετανάστευση συνεπάγεται μια αποτελεσματική κατανομή πόρων, αν υπολογίσουμε τη συνολική αξία του παραγόμενου προϊόντος στην αγορά εργασίας. Η αξία του παραγόμενου προϊόντος σε μια συγκεκριμένη αγορά εργασίας δίνεται από την επιφάνεια κάτω από την καμπύλη ζήτησης μέχρι το σημείο ισορροπίας της απασχόλησης. Η μετανάστευση εργαζόμενων εκτός Νότου μειώνει τη συνολική αξία του παραγόμενου προϊόντος στον Νότο κατά τη σκιασμένη επιφάνεια του τραπεζιού στην αγορά εργασίας του Νότου. Η μετανάστευση εργαζόμενων προς το Βορρά αυξάνει τη συνολική αξία του παραγόμενου προϊόντος στον Βορρά κατά τη σκιασμένη επιφάνεια του τραπεζιού στην αγορά εργασίας του Βορρά. Η σύγκριση των δύο τραπεζιών δείχνει ότι η επιφάνεια του τραπεζιού στον Βορρά υπερβαίνει την αντίστοιχη στον Νότο κατά την επιφάνεια του τριγώνου ABC, γεγονός που δείχνει ότι η συνολική αξία του παραγόμενου προϊόντος στην εθνική οικονομία αυξάνει ως αποτέλεσμα της μετανάστευσης των εργαζόμενων.

Το εκπληκτικό συμπέρασμα που προκύπτει απ' αυτή την ανάλυση είναι ξεκάθαρο. Μέσω ενός «αόρατου χεριού», οι εργαζόμενοι και οι επιχειρήσεις που αναζητούν για δικό τους όφελος καλύτερες ευκαιρίες, τελικά εκπληρώνουν έναν στόχο που κανένας στην οικονομία δεν είχε θέσει συνειδητά: Μια αποτελεσματική κατανομή πόρων.

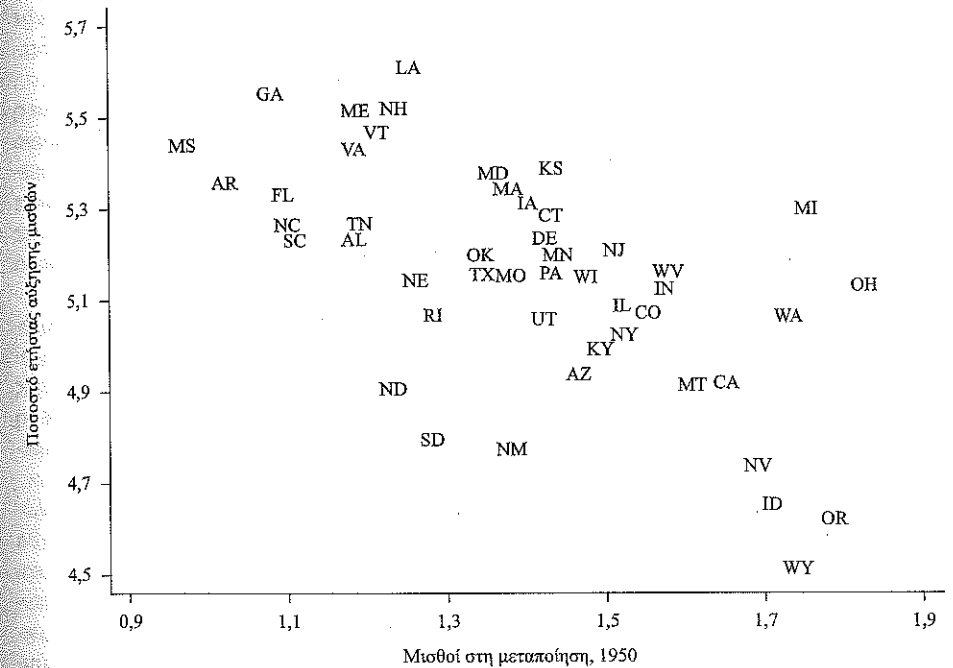
Σύγκλιση των επιπέδων των περιφερειακών μισθών

Είναι πολύ ενδιαφέρον το αν και κατά πόσο οι περιφερειακές μισθολογικές διαφορές στις ΗΠΑ (καθώς και σε άλλες χώρες) περιορίζονται διαχρονικά, όπως δείχνει η ανάλυσή μας για την ισορροπία στην αγορά εργασίας. Από πολλές εμπειρικές μελέτες προκύπτει ότι πράγματι υπάρχει μια ισχυρή τάση προς σύγκλιση.³

3. Robert J. Barro και Xavier Sala-i-Martin, «Convergence Across States and Regions», *Brookings Papers On Economic Activity* (1991): 107-158 και Olivier Jean Blanchard και Lawrence F. Katz, «Regional Evolutions», *Brookings Papers On Economic Activity* 1 (1992): 1-61. Ωστόσο, ορισμένες πρόσφατες μελέτες υποστηρίζουν ότι η σύγκλιση μισθών αυτού του είδους επιβραδύνθηκε μετά το 1990 και ότι οι ΗΠΑ ενδέχεται τώρα να βρί-

Σχήμα 4.3 Μισθολογική σύγκλιση στις πολιτείες των ΗΠΑ

Πηγή: Olivier Jean Blanchard και Lawrence F. Katz, «Regional Evolution», *Brookings Papers on Economic Activity* 1, (1992): 1-61.

Στο Σχήμα 4.3 παρουσιάζονται μερικά βασικά στοιχεία από τη μελέτη για τη σύγκλιση των μισθών στις πολιτείες των ΗΠΑ. Το σχήμα συσχετίζει τον ετήσιο ρυθμό αύξησης του μισθού στη μεταποίηση κατά την περίοδο 1950-1990 με το αρχικό επίπεδο μισθού το 1950. Υπάρχει μια ισχυρή αρνητική σχέση μεταξύ του ρυθμού αύξησης των μισθών και του αρχικού τους επιπέδου, έτσι ώστε οι πολιτείες με τους χαμηλότερους μισθούς το 1950 να απολαύσουν στη συνέχεια ταχύτερη αύξηση. Έχει υπολογιστεί ότι περίπου το μισό της διαφοράς των μισθών μεταξύ των πολιτειών εξαλείφεται σε περίπου 30 χρόνια. Τα στοιχεία, λοιπόν, δείχνουν ότι τα επίπεδα μισθών πράγματι συγκλί-

σκονται στη δίνη μιας «Μεγάλης Απόκλισης», όπου οι περιφέρειες που αντιμετωπίζουν θετικούς ή αρνητικούς κραδασμούς στη ζήτηση εργασίας είναι πιθανό να παραμείνουν πλουσιότερες ή φτωχότερες για δεκαετίες. Βλ. σχετικά Peter Ganong και Daniel Shoag, «Why Has Regional Income Convergence in the U.S. Stopped?», Harvard Kennedy School Working Paper No. RWP12-028, 2012 και Enrico Moretti, *The New Geography of Jobs*, Boston: Houghton Mifflin Harcourt, 2012.

νουν διαχρονικά – αν και μπορεί να χρειαστούν μερικές δεκαετίες για να εξισωθούν οι μισθοί σε όλες τις αγορές.

Η μισθολογική σύγκλιση συναντάται επίσης σε χώρες όπου το εργατικό δυναμικό είναι λιγότερο κινητικό, όπως η Ιαπωνία. Μία πρόσφατη μελέτη για την αγορά εργασίας στην Ιαπωνία δείχνει ότι οι διαφορές μισθών μεταξύ των νομών εξαλείφονται με τον ίδιο περίπου ρυθμό όπως οι μισθολογικές διαφορές των πολιτειών στις ΗΠΑ: Οι μισθές από τις γεωγραφικές διαφορές εξαφανίζονται στη διάρκεια μίας γενιάς.⁴

Φυσικά, η αποτελεσματική κατανομή εργαζόμενων στις αγορές εργασίας και η επακόλουθη σύγκλιση των μισθών δεν περιορίζονται στις αγορές εργασίας μίας μόνο χώρας, αλλά μπορούν επίσης να διαπιστωθούν όταν συγκρίνουμε αγορές εργασίας μεταξύ χωρών. Πολλές πρόσφατες μελέτες έχουν επιχειρήσει να βρουν αν μειώνονται σε διεθνές επίπεδο οι διαφορές στο κατά κεφαλήν εισόδημα.⁵ Οι περισσότερες μελέτες έχουν ως κίνητρο να ερμηνεύσουν γιατί εξακολουθεί να υφίσταται μεγάλη διαφορά στα εισοδήματα μεταξύ πλούσιων και φτωχών χωρών.

Ο ρυθμός σύγκλισης των εισοδημάτων παγκοσμίως διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στις συζητήσεις για κρίσιμα ζητήματα πολιτικής. Σκεφτείτε, για παράδειγμα, τις μακροχρόνιες επιδράσεις από τη Συμφωνία Ελεύθερου Εμπορίου της Βορείου Αμερικής (North America Free Trade Agreement, NAFTA). Η συμφωνία επιτρέπει την ελεύθερη μετακίνηση αγαθών (αλλά όχι ατόμων) χωρίς διασυνοριακούς περιορισμούς στο μεγαλύτερο μέρος της βορειοαμερικανικής ηπείρου (Καναδάς, ΗΠΑ και Μεξικό).

Το 2000, το κατά κεφαλήν εισόδημα των ΗΠΑ ήταν πάνω από τρεις φορές μεγαλύτερο σε σχέση με το εισόδημα στο Μεξικό. Σύμφωνα με την ανάλυσή μας, η NAFTA θα πρέπει τελικά να μειώσει την τεράστια διαφορά εισοδήματος μεταξύ του Μεξικού και των ΗΠΑ. Καθώς οι επιχειρήσεις των ΗΠΑ μετακινούνται προς το Μεξικό για να επωφεληθούν από τη φθηνότερη εργασία, η καμπύλη ζήτησης εργασίας του Μεξικού μετατοπίζεται και η μισθολογική διαφορά μεταξύ των δύο χωρών θα περιοριστεί. Σύμφωνα με την ανάλυσή μας, οι εργαζόμενοι των ΗΠΑ που μπορούν να υποκατασταθούν πιο εύκολα από τους Μεξικανούς, θα αντιμετωπίσουν μια μείωση μισθού λόγω αυξημένης υποκατάστασης. Την ίδια στιγμή, οι καταναλωτές θα κερδίσουν από την αύξηση της προσφοράς φθηνότερων αγαθών. Με λίγα λόγια, η NAFTA μπορεί να

δημιουργήσει ξεχωριστές ομάδες νικητών και ηττημένων στην αμερικανική και τη μεξικανική οικονομία.⁶

Παρομοίως, έχει αποδειχτεί ότι η εκρηκτική μεγέθυνση του εμπορίου με την Κίνα έχει σημαντικό αρνητικό αντίκτυπο στους μισθούς των «σχετικών» αμερικανών εργαζόμενων. Στις αρχές της δεκαετίας του '90, οι εισαγωγές από χώρες με χαμηλό εισόδημα αποτελούσαν μόλις το 9% των εισαγωγών στον τομέα της μεταποίησης. Το 2007, το ποσοστό του μεταποιητικού εμπορίου που αποδιδόταν σε εισαγωγές από τέτοιες χώρες είχε υπερ-τριπλασιαστεί φτάνοντας στο 28%, με το σύνολο σχεδόν της μεγέθυνσης να οφείλεται στο εμπόριο με την Κίνα. Με άλλα λόγια, στις αρχές της δεκαετίας του '90 λιγότερο από το 1% των αμερικανικών δαπανών αφορούσε κινέζικα αγαθά, ενώ το 2007 η ίδια κατηγορία δαπανών είχε ανέλθει σε περίπου 5%.

Πρόσφατες έρευνες δείχνουν ότι αυτή η αύξηση του εμπορίου δεν επηρεάζει με τον ίδιο τρόπο όλες τις τοπικές αγορές εργασίας.⁷ Υφίσταται υψηλή διαφοροποίηση ανάμεσα στις περιοχές των ΗΠΑ ως προς το μέγεθος της μεταποίησης. Επιπλέον, ορισμένες από τις περιοχές που εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τη μεταποίηση τυχάνει να ειδικεύονται στην παραγωγή εκείνων των κατηγοριών αγαθών που είναι ευθέως ανταγωνιστικά των εισαγωγών από την Κίνα. Αποδεικνύεται ότι υπάρχει μια ισχυρή σύνδεση ανάμεσα στις κινέζικες εισαγωγές και τις συνθήκες στις τοπικές αγορές εργασίας. Συγκεκριμένα, όσο μεγαλύτερη είναι η έκθεση μιας τοπικής αγοράς εργασίας στις κινέζικες εισαγωγές (με την έννοια ότι αυτή παράγει αγαθά που ανταγωνίζονται ευθέως τα εισαγόμενα κινέζικα αγαθά), τόσο μεγαλύτερη είναι η μείωση της απασχόλησης στη μεταποίηση και τόσο πιο χαμηλός ο ρυθμός αύξησης των μισθών. Ακόμα, αυτά τα χαρακτηριστικά έχουν σημαντικό μέγεθος. Οι κινέζικες εισαγωγές σε μια περιοχή με μέτρια έκθεση μειώνουν τη βιομηχανική απασχόληση αλλά και τις μέσες εβδομαδιαίες αποδοχές κατά περίπου 1%.

Αν και η αύξηση του εμπορίου επηρεάζει αναπόφευκτα την κατανομή του εισοδήματος στο εσωτερικό αλλά και μεταξύ των χωρών, η ανάλυσή μας για την αποτελεσματικότητα της αγοράς εργασίας δείχνει ότι το συνολικό εισόδημα των χωρών μεγιστοποιείται όταν οι οικονομικές ευκαιρίες εξισώνονται μεταξύ των χωρών. Με άλλα λόγια, η εξίσωση των μισθών μεταξύ των διαφόρων χωρών αυξάνει το μέγεθος της «οικονομικής πίτας» που είναι διαθέσιμη σε ολόκληρη την περιοχή. Θεωρητικά, αυτός ο πρόσθετος πλούτος μπορεί να αναδιανεμηθεί στον πληθυσμό των διαφόρων χωρών έτσι ώστε να βελτιωθεί η θέση όλων. Η σύνδεση μεταξύ ελεύθερου εμπορίου και οικονομικής αποτελεσματικότητας αποτελεί παραδοσιακό το κύριο επιχείρημα των οικονομολόγων που τάσσονται υπέρ των ανοιχτών αγορών.⁸

4. Robert J. Barro και Xavier Sala-i-Martin, «Regional Growth and Migration: A Japan-United States Comparison» *Journal of the Japanese and International Economies* 6 (Δεκέμβριος 1992): 312-346. Σε διεθνές επίπεδο, άλλες μελέτες για τη σύγκλιση των μισθών ανάμεσα σε περιφέρειες μιας χώρας περιλαμβάνουν τα Christer Lundh, Lennart Schon και Lars Svensson, «Regional Wages in Industry and Labour Market Integration in Sweden, 1861-1913», *Scandinavian Economic History Review* 53 (2005): 71-84 και Joan R. Roses και Blanca Sanchez-Alonso, «Regional Wage Convergence in Spain 1850-1930», *Explorations in Economic History* 41 (Οκτώβριος 2004): 404-425.

5. Robert J. Barro, «Economic Growth in a Cross Section of Countries», *Quarterly Journal of Economics* 105 (Μάιος 1990): 501-526, N. Gregory Mankiw, David Romer και David N. Weil, «A Contribution to the Empirics of Economic Growth», *Quarterly Journal of Economics* 107 (Μάιος 1991): 407-437 και Xavier Sala-i-Martin, «The World Distribution of Income: Falling Poverty and... Convergence, Period», *Quarterly Journal of Economics* 121 (Μάιος 2006): 351-397.

6. Gordon Hanson, «What Has Happened to Wages in Mexico Since NAFTA?», στο Antoni Esteveadoral, Dani Rodrik, Alan Taylor και Andres Velasco (επιμ.), *Integrating the Americas: FTAA and Beyond*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 2004.

7. David H. Autor, David Dorn και Gordon H. Hanson, «The China Syndrome: Local Labor Market Effects of Import Competition in the United States», *American Economic Review* 103 (Οκτώβριος 2013): 2121-2168.

8. Μια λεπτομερή ανάλυση για τις επιπτώσεις του εμπορίου στις αγορές εργασίας κάνουν οι George Johnson και Frank Stafford, «The Labor Market Implications of International Trade», στο Orley C. Ashenfelter και David Card (επιμ.), *Handbook of Labor Economics*, τόμ. 3B, Amsterdam: Elsevier, 1999, σσ. 2215-2288.

4.3 Εφαρμογή πολιτικής: Εισφορές μισθωτών υπηρεσιών και επιδοτήσεις

Για να περιγράψουμε τη χρησιμότητα του πλαισίου προσφοράς και ζήτησης, θα ξεκινήσουμε εξετάζοντας μια κρατική πολιτική που μετατοπίζει την καμπύλη ζήτησης εργασίας. Στις ΗΠΑ, πολλά κρατικά προγράμματα χρηματοδοτούνται εν μέρει από εισφορές που επιβάλλονται στους εργοδότες. Το 2014, οι επιχειρήσεις πλήρωσαν εισφορές 6,2% για τα πρώτα 117.000 δολάρια των ετήσιων αποδοχών κάθε εργαζόμενου, ώστε να χρηματοδοτηθεί το σύστημα Κοινωνικής Ασφάλισης, καθώς και μία πρόσφατη εισφορά 1,45% στο σύνολο των αποδοχών των εργαζόμενων για τη χρηματοδότηση του συστήματος ιατρικής ασφάλισης (Medicare).⁹ Σε άλλες χώρες, οι εργοδοτικές εισφορές είναι ακόμα υψηλότερες. Στη Γερμανία, για παράδειγμα, οι εργοδοτικές εισφορές είναι 17,2%, στην Ιταλία 21,2% και στη Γαλλία 25,3%.¹⁰

Ποιες είναι οι επιπτώσεις στους μισθούς και την απασχόληση όταν η κυβέρνηση επιβάλλει εισφορές στους εργοδότες; Το Σχήμα 4.4 απαντάει σ' αυτή την ερώτηση. Πριν από την επιβολή εισφοράς, η καμπύλη ζήτησης εργασίας είναι η D_0 και η προσφορά εργασίας στον κλάδο η S . Στην ανταγωνιστική ισορροπία που φαίνεται στο σημείο A , E_0 εργαζόμενοι προσλαμβάνονται με μισθό w_0 δολάρια.

Κάθε σημείο στην καμπύλη ζήτησης δίνει τον αριθμό των εργαζόμενων που κάθε επιχείρηση επιθυμεί να προσλάβει για κάθε επίπεδο μισθού. Συγκεκριμένα, οι εργοδότες είναι διατεθειμένοι να προσλάβουν E_0 εργαζόμενους όταν κάθε εργαζόμενος κοστίζει w_0 δολάρια. Για να απλοποιήσουμε την ανάλυσή μας, ας δεχτούμε μια πολύ απλή μορφή εισφοράς. Συγκεκριμένα, η επιχείρηση θα πρέπει να καταβάλλει εισφορά 1 δολάριο για κάθε εργαζόμενο που προσλαμβάνει. Με άλλα λόγια, αν ο μισθός είναι 10 δολάρια την ώρα, το συνολικό κόστος για την απασχόληση μίας ώρας εργασίας θα είναι 11 δολάρια (10 δολάρια για τον εργαζόμενο και 1 για το κράτος). Επειδή όμως οι εργοδότες είναι διατεθειμένοι να πληρώσουν μόνο w_0 δολάρια για να προσλάβουν κάθε έναν από τους E_0 εργαζόμενους, η επιβολή εισφοράς προϋποθέτει ότι οι εργοδότες είναι τώρα διατεθειμένοι να δώσουν στους εργαζόμενους έναν μισθό ίσο με $w_0 - 1$ προκειμένου να προσλάβουν E_0 εργαζόμενους.

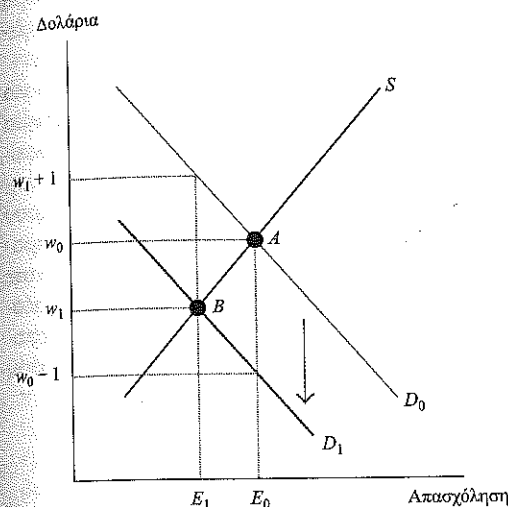
Έτσι, η εργοδοτική εισφορά συνεπάγεται την παράλληλη μετατόπιση της καμπύλης ζήτησης προς τα κάτω στο D_1 , όπως φαίνεται στο Σχήμα 4.4. Η νέα καμπύλη ζήτησης αντανακλά τη διαφορά που υπάρχει μεταξύ του συνολικού ποσού που πρέπει να πληρώσει ο εργοδότης για να προσλάβει έναν εργαζόμενο και του ποσού που πραγματικά λαμβάνει ο εργαζόμενος από τον εργοδότη. Με άλλα λόγια, οι εργοδότες υπολογίζουν το συνολικό κόστος όταν λαμβάνουν αποφάσεις πρόσληψης – οπότε το ποσό που

9. Οι εργαζόμενοι είναι επίσης υπόχρεοι μιας παρόμοιας εισφοράς επί των αποδοχών τους, με αποτέλεσμα οι συνολικές εισφορές να είναι 15,3% για τα πρώτα 117.000 δολάρια του μισθού και 2,9% για τις αποδοχές πάνω από αυτό το όριο.

10. U.S. Bureau of the Census, *Statistical Abstract of the United States, 2012*, Washington, DC: Government Printing Office, 2011, Πίνακας 1361.

Σχήμα 4.4 Η επίπτωση από την επιβολή εισφοράς στις επιχειρήσεις

Η επιβολή εργοδοτικής εισφοράς 1 δολαρίου στους εργοδότες μετακινεί προς τα κάτω την καμπύλη ζήτησης (από D_0 σε D_1). Η εισφορά μειώνει τον μισθό που λαμβάνουν οι εργαζόμενοι από w_0 σε w_1 και αυξάνει το κόστος πρόσληψης ενός εργαζόμενου από w_0 σε $w_1 + 1$.

δέχονται να καταβάλουν στους εργαζόμενους έχει μετακινηθεί προς τα κάτω κατά ένα δολάριο προκειμένου να καλυφθεί η εισφορά. Άρα η εργοδοτική εισφορά μετατοπίζει την αγορά εργασίας σε μια νέα ισορροπία (σημείο B στο σχήμα). Ο αριθμός των εργαζόμενων που προσλαμβάνονται μειώνεται σε E_1 . Ο μισθός ισορροπίας – δηλαδή αυτός που στην πραγματικότητα λαμβάνουν οι εργαζόμενοι – μειώνεται σε w_1 , αλλά το συνολικό κόστος πρόσληψης ενός εργαζόμενου αυξάνεται σε $w_1 + 1$.

Επισημαίνεται ότι, αν και η νομοθεσία προβλέπει ξεκάθαρα πως οι εργοδότες οφείλουν να καταβάλλουν την εισφορά, η αγορά εργασίας μετακυλίζει τμήμα της εισφοράς αυτής στον εργαζόμενο. Σε τελική ανάλυση, και το κόστος πρόσληψης ενός εργαζόμενου αυξάνει και ο μισθός του μειώνεται. Κατά μία έννοια, λοιπόν, επιχειρήσεις και εργαζόμενοι μοιράζονται το κόστος της εργοδοτικής εισφοράς.

Επιβολή εισφοράς στους εργαζόμενους

Η πολιτική διαμάχη σχετικά με την εργοδοτική εισφορά συχνά παρουσιάζει τους εργαζόμενους σε καλύτερη θέση όταν η εισφορά επιβάλλεται στην επιχείρηση παρά στον ίδιο τον εργαζόμενο. Με λίγα λόγια, φαίνεται ότι οι περισσότεροι εργαζόμενοι προτιμούν οι εισφορές να επιβάλλονται στις επιχειρήσεις, ενώ οι επιχειρήσεις προτιμούν οι εισφορές να επιβάλλονται στους εργαζόμενους. Προκύπτει, ωστόσο, ότι αυτή

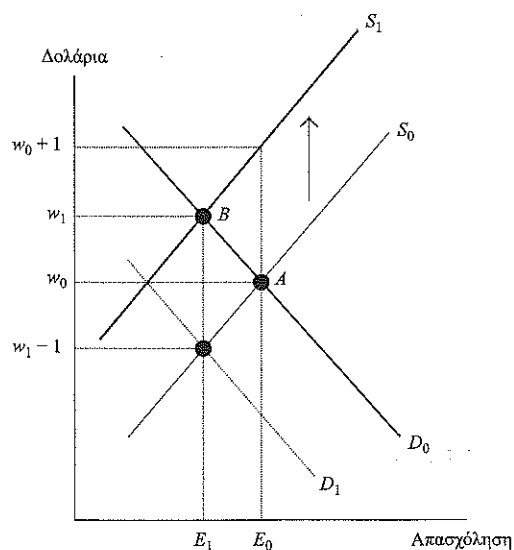
η υπόθεση αποτελεί εντελώς λανθασμένη αντίληψη του τρόπου με τον οποίο λειτουργεί μια ανταγωνιστική αγορά εργασίας. Δεν έχει καμία σημασία αν οι εισφορές επιβάλλονται στους εργαζόμενους ή στις επιχειρήσεις. Η επίπτωσή τους σε μισθούς και απασχόληση είναι η ίδια, ανεξάρτητα από το τι προβλέπει η νομοθεσία.

Ας υποθέσουμε, για παράδειγμα, ότι η εισφορά 1 δολαρίου για κάθε εργατοώρα επιβάλλεται στους εργαζόμενους αντί στους εργοδότες. Ποια θα είναι η συνεπαγόμενη ισορροπία στην αγορά εργασίας;

Η καμπύλη προσφοράς εργασίας δίνει τον μισθό που οι εργαζόμενοι απαιτούν για να προσφέρουν έναν συγκεκριμένο αριθμό ωρών εργασίας στην αγορά. Στο Σχήμα 4.5, οι εργαζόμενοι είναι πρόθυμοι να προσφέρουν E_0 ώρες εργασίας όταν ο μισθός είναι w_0 δολάρια. Έστω ότι το κράτος δίνει τώρα εντολή στους εργαζόμενους να πληρώνουν 1 δολάριο για κάθε ώρα που δουλεύουν. Οι εργαζόμενοι ωστόσο συνεχίζουν να επιθυμούν μισθό w_0 δολάρια όταν προσφέρουν E_0 ώρες εργασίας. Άρα, για να προσφέρουν αυτές τις ώρες, οι εργαζόμενοι τώρα απαιτούν από τον εργοδότη αμοιβή της τάξεως των $w_0 + 1$ δολαρίων. Ως αποτέλεσμα, η επιβαλλόμενη εισφορά στους εργαζόμενους μετατοπίζει την καμπύλη προσφοράς κατά ένα δολάριο στο S_1 . Έτσι, η εισφορά που επιβάλλεται στους εργαζόμενους δημιουργεί μια διαφορά μεταξύ του ποσού

Σχήμα 4.5 Η επίπτωση από την επιβολή εισφοράς στους εργαζόμενους

Μια εισφορά που επιβάλλεται στους εργαζόμενους μετατοπίζει προς τα πάνω την καμπύλη προσφοράς (από S_0 σε S_1). Η εισφορά έχει την ίδια επίπτωση στον μισθό και την απασχόληση ισορροπίας ανεξάρτητα από το ποιον επιβαρύνει.

που οι εργαζόμενοι πρέπει να λάβουν από τον εργοδότη τους, για να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στην αγορά εργασίας, και του ποσού που τελικά λαμβάνουν.

Έτσι, η ισορροπία της αγοράς εργασίας μετατοπίζεται από το σημείο A στο σημείο B. Στη νέα ισορροπία, οι εργαζόμενοι λαμβάνουν μισθό w_1 δολάρια από τον εργοδότη και η συνολική απασχόληση μειώνεται από E_0 σε E_1 . Παρατηρήστε, ωστόσο, πως επειδή ο εργαζόμενος πρέπει να πληρώσει 1 δολάριο ως εισφορά για κάθε εργατοώρα, ο καθαρός μισθός μειώνεται από w_0 σε $w_1 - 1$.

Η επιβολή εισφοράς στον εργαζόμενο, επομένως, οδηγεί την αγορά εργασίας στο ίδιο αποτέλεσμα με την επιβολή εισφοράς στις επιχειρήσεις. Και οι δύο τύποι εισφοράς μειώνουν το εισόδημα που τελικά φτάνει στα νοικοκυριά των εργαζόμενων, αυξάνουν το κόστος της εργατοώρας για την επιχείρηση και μειώνουν την απασχόληση. Στην πραγματικότητα, αποδεικνύεται ότι μια εισφορά της τάξεως του 1 δολαρίου θα έχει ακριβώς τα ίδια αριθμητικά αποτελέσματά σε μισθούς και απασχόληση, ανεξάρτητα από το ποιος υποχρεώνεται από τον νόμο να πληρώσει την εισφορά. Για να γίνει αυτό αντιληπτό, παρατηρήστε ότι αν η εισφορά του 1 δολαρίου είχε επιβληθεί στις επιχειρήσεις, η καμπύλη ζήτησης στο Σχήμα 4.5 θα είχε μετακινηθεί προς τα κάτω κατά 1 δολάριο (βλ. την καμπύλη D_1 στο σχήμα). Η ισορροπία στην αγορά εργασίας που προκύπτει από την τομή αυτής της καμπύλης ζήτησης με την αρχική καμπύλη προσφοράς (S_0), είναι η ίδια με την ισορροπία που προέκυψε μετά την επιβολή της εισφοράς στους εργαζόμενους. Αν η εισφορά είχε επιβληθεί στις επιχειρήσεις, ο εργαζόμενος θα λάμβανε μισθό $w_1 - 1$ και το συνολικό κόστος πρόσληψης ενός εργαζόμενου για την επιχείρηση θα ήταν w_1 .

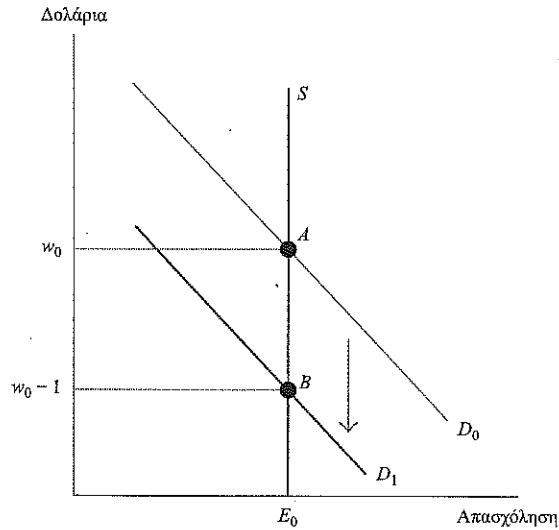
Αυτό το αποτέλεσμα απεικονίζει μια αρχή που αξίζει να τη θυμόμαστε: Η πραγματική επίπτωση της εισφοράς (δηλαδή, ποιος πληρώνει τι) δεν έχει σχέση με τις λεπτομερείς προβλέψεις του νόμου ή με τον τρόπο με τον οποίο η εισφορά εισπράττεται. Στο τέλος, η πραγματική επίπτωση θα εξαρτάται από τον τρόπο που λειτουργεί η ανταγωνιστική αγορά. Μπορεί μια εισφορά που επιβάλλεται στις επιχειρήσεις να μετατοπίζει προς τα κάτω την καμπύλη ζήτησης, ωστόσο έχει την ίδια επίπτωση με μία ισοδύναμη εισφορά που θα μπορούσε να επιβάλλεται στους εργαζόμενους (η οποία μετατοπίζει την καμπύλη προσφοράς προς τα πάνω).

Πότε η εισφορά μετακυλιέται εξ ολοκλήρου στους εργαζόμενους;

Σε μια ακραία κατάσταση, η εισφορά μετακυλιέται ολοκληρωτικά στους εργαζόμενους. Ας υποθέσουμε ότι η εισφορά επιβάλλεται στην επιχείρηση και ότι η καμπύλη προσφοράς εργασίας είναι πλήρως ανελαστική, όπως φαίνεται στο Σχήμα 4.6. Ένα σύνολο E_0 εργαζόμενων προσλαμβάνονται σ' αυτή την αγορά ανεξάρτητα από τον μισθό. Όπως και πριν, η επιβολή της εισφοράς μετατοπίζει την καμπύλη ζήτησης προς τα κάτω κατά 1 δολάριο. Πριν από την εισφορά, ο μισθός ισορροπίας ήταν w_0 . Μετά την εισφορά, ο μισθός ισορροπίας είναι $w_0 - 1$. Οπότε, όσο περισσότερο ανελαστική είναι η καμπύλη προσφοράς, τόσο μεγαλύτερο είναι το μέρος της εισφοράς που πληρώνουν τελικά οι εργαζόμενοι. Όπως είδαμε στο κεφάλαιο 2, η καμπύλη προσφοράς των ανδρών είναι ανελαστική. Δεν θα ήταν παράξενο, λοιπόν, αν το μεγαλύτερο μέρος της ει-

Σχήμα 4.6 Η επίπτωση από την επιβολή εισφοράς με ανελαστική προσφορά

Μια εισφορά που επιβάλλεται στις επιχειρήσεις μετακυλιεται εξ ολοκλήρου στους εργαζόμενους, όταν η καμπύλη προσφοράς εργασίας είναι πλήρως ανελαστική. Ο μισθός αρχικά είναι w_0 . Μια εισφορά 1 δολαρίου μετατοπίζει την καμπύλη ζήτησης στο D_1 και ο μισθός μειώνεται σε $w_0 - 1$.

σφοράς πράγματι μετακυλιόταν στους εργαζόμενους. Αν και υπάρχει μια σχετική διαφωνία για το ακριβές μέγεθος αυτής της μετακύλισης, ορισμένες έρευνες δείχνουν ότι οι εργαζόμενοι, μέσω ενός χαμηλότερου ανταγωνιστικού μισθού, πληρώνουν έως και το 90% αυτών των εισφορών.¹¹

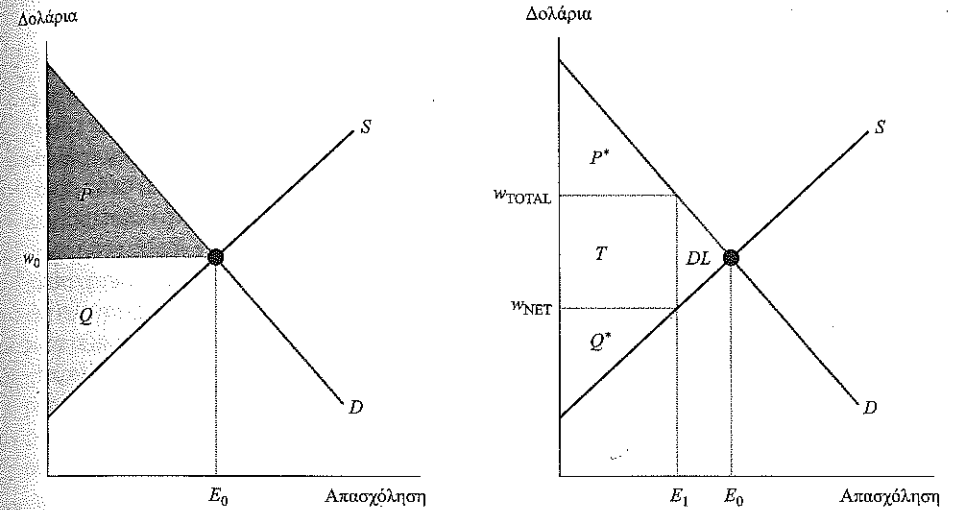
Καθαρή απώλεια ευημερίας

Επειδή οι εισφορές συνήθως αυξάνουν το κόστος πρόσληψης των εργαζόμενων, μειώνουν τη συνολική απασχόληση, ανεξάρτητα εάν επιβάλλονται στους εργαζόμενους ή στις επιχειρήσεις. Η μετά εισφορών ισορροπία, επομένως, είναι αναποτελεσματική,

11. Daniel S. Hamermesh, «New Estimates of the Incidence of the Payroll Tax», *Southern Economic Journal* 45 (Φεβρουάριος 1979): 1208-1219, Charles Beach και Frederick Balfour, «Estimated Tax Incidence and Aggregate Demand for Labor in the United Kingdom», *Econometrica* 50 (Φεβρουάριος 1983): 35-48, Jonathan Gruber, «The Incidence of Payroll Taxation: Evidence from Chile» *Journal of Labor Economics* 15 (Ιούλιος 1997, Μέρος 2): 5102-5135 και Patricia M. Anderson και Bruce D. Meyer, «Unemployment Insurance Tax Burdens and Benefits: Funding Family Leave and Reforming the Payroll Tax», *National Tax Journal* 59 (Μάρτιος 2006): 77-95.

Σχήμα 4.7 Καθαρή απώλεια ευημερίας από μια εργοδοτική εισφορά

(α) Σε μια ανταγωνιστική ισορροπία, E_0 εργαζόμενοι προσλαμβάνονται με μισθό w_0 . Το τρίγωνο P δίνει το πλεόνασμα παραγωγού και το Q δίνει το πλεόνασμα εργαζόμενου. Τα συνολικά κέρδη από τη συναλλαγή ισοούνται με $P + Q$. (β) Η εισφορά μειώνει την απασχόληση σε E_1 , αυξάνει το κόστος προσλήψεων σε w_{TOTAL} και μειώνει το καθαρό εισόδημα του εργαζόμενου σε w_{NET} . Το τρίγωνο P^* δίνει το πλεόνασμα του παραγωγού, το τρίγωνο Q^* δίνει το πλεόνασμα του εργαζόμενου και το τρίγωνο T δίνει τα έσοδα του κράτους από τις εισφορές. Η καθαρή απώλεια για την κοινωνία, ή αλλιώς η καθαρή απώλεια ευημερίας, δίνεται από το τρίγωνο DL .

(α) Ισορροπία χωρίς εισφορές

(β) Ισορροπία με εισφορές

διότι ο αριθμός των απασχολούμενων εργαζόμενων δεν είναι ο αριθμός που μεγιστοποιεί τα συνολικά οφέλη από τη συναλλαγή στην αγορά εργασίας.

Το Σχήμα 4.7α απεικονίζει και πάλι τα συνολικά κέρδη από τη συναλλαγή, που προκύπτουν για την εθνική οικονομία, απούσας της εισφοράς. Τα συνολικά κέρδη από τη συναλλαγή δίνονται από το άθροισμα των πλεονασμάτων παραγωγού και εργαζόμενου, ή αλλιώς από την επιφάνεια $P + Q$.

Το Σχήμα 4.7β δείχνει τι συμβαίνει σε αυτά τα κέρδη όταν το κράτος επιβάλλει μια εισφορά. Όπως έχουμε δει, δεν έχει σημασία αν η εισφορά επιβάλλεται στις επιχειρήσεις ή στους εργαζόμενους. Σε κάθε περίπτωση, η απασχόληση μειώνεται σε E_1 , το κόστος προσλήψεων αυξάνεται σε w_{TOTAL} και το καθαρό εισόδημα του εργαζόμενου μειώνεται σε w_{NET} . Το πλεόνασμα παραγωγού δίνεται πλέον από το μικρότερο τρίγωνο P^* , το πλεόνασμα εργαζόμενου από το τρίγωνο Q^* , ενώ τα έσοδα που προκύπτουν για το κράτος, από τις εισφορές, δίνονται από το τρίγωνο T . Τα συνολικά κέρδη από τη συ-

Πίνακας 4.1 Επιπτώσεις των εισφορών στην ευημερία

	Ισορροπία χωρίς εισφορές	Ισορροπία με εισφορές
Πλεόνασμα παραγωγού	P	P^*
Πλεόνασμα εργαζόμενου	Q	Q^*
Έσοδα από εισφορές	—	T
Συνολικά κέρδη από τη συναλλαγή	$P+Q$	P^*+Q^*+T
Καθαρή απώλεια ευημερίας	—	DL

ναλλαγή δίνονται από το άθροισμα του νέου πλεονάσματος παραγωγού, του νέου πλεονάσματος εργαζόμενου, καθώς επίσης και των εσόδων από τις εισφορές. Σε τελική ανάλυση, το κράτος θα αναδιανείμει αυτά τα έσοδα με κάποιο τρόπο και κάποιοι θα ωφεληθούν από τις κρατικές δαπάνες. Ο πίνακας 4.1 συνοψίζει τα σχετικά δεδομένα.

Με τη σύγκριση των Σχημάτων 4.7α και 4.7β εξάγεται ένα σημαντικό συμπέρασμα. Η επιβολή εισφοράς μειώνει τα συνολικά κέρδη από τη συναλλαγή. Έχουμε ένα τρίγωνο, το DL , το οποίο αναπαριστά την **καθαρή απώλεια ευημερίας** (ή πρόσθετη επιβάρυνση) από την εισφορά. Παρατηρήστε ότι η καθαρή απώλεια ευημερίας αποτελεί μέτρο για την αξία των διαφυγόντων κερδών, καθώς η επιβολή εισφοράς αναγκάζει τους εργοδότες να περικόψουν την απασχόληση κάτω από το επίπεδο αποτελεσματικότητας, ενώ δεν σχετίζεται με το κόστος επιβολής ή συλλογής της εισφοράς. Η καθαρή απώλεια ευημερίας προκύπτει διότι η εισφορά αποτρέπει ορισμένους εργαζόμενους, που θα ήταν πρόθυμοι να εργαστούν, από το να προσληφθούν από εργοδότες, που θα ήταν πρόθυμοι να τους προσλάβουν. Αυτές οι διαφυγούσες συμφωνίες ήταν επωφελείς για την κοινωνία, καθώς η αξία του οριακού προϊόντος του εργαζόμενου υπερέβαινε την αξία του χρόνου του εκτός αγοράς εργασίας.¹²

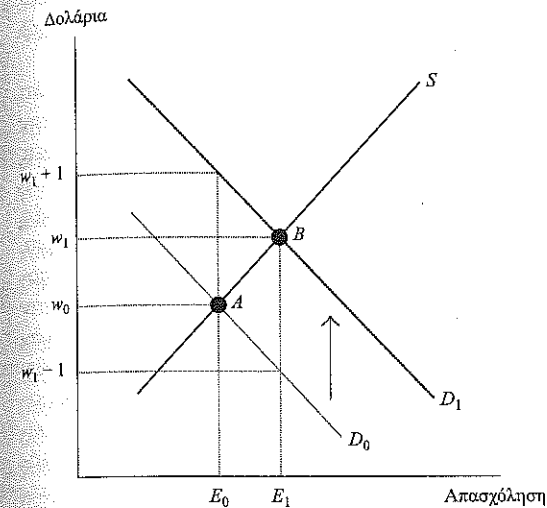
Επιδοτήσεις απασχόλησης

Η καμπύλη ζήτησης εργασίας μετατοπίζεται όχι μόνο από τις ασφαλιστικές εισφορές, αλλά και από κρατικές επιδοτήσεις, οι οποίες έχουν στόχο να ενθαρρύνουν τις επιχειρήσεις ώστε να προσλάβουν περισσότερους εργαζόμενους. Ένα επίδομα απασχόλησης μειώνει το κόστος των επιχειρήσεων για πρόσληψη εργαζόμενων. Στο τυπικό πρόγραμμα επιδοτήσεων, το κράτος χορηγεί στην επιχείρηση μια απαλλαγή από την καταβολή εισφορών, έστω 1 δολαρίου, για κάθε εργατοώρα εργαζόμενου που προσλαμβάνει. Επειδή αυτή η επιδότηση, στην πραγματικότητα, μειώνει το μισθολογικό κόστος μιας ώρας εργασίας κατά ένα δολάριο, μετατοπίζει την καμπύλη ζήτησης προς

12. Μια λεπτομερής ανάλυση της καθαρής απώλειας ευημερίας που προκύπτει από τις ποικίλες κατηγορίες κρατικών ρυθμίσεων δίνεται από το James R. Hines Jr., «Three Sides of Harberger Triangles», *Journal of Economic Perspectives* 13 (Ανοιξη 1999): 167-188.

Σχήμα 4.8 Η επίπτωση των επιδοτήσεων απασχόλησης

Μια επιδότηση απασχόλησης 1 δολαρίου ανά εργαζόμενο που προσλαμβάνεται μετατοπίζει προς τα πάνω την καμπύλη ζήτησης, αυξάνοντας την απασχόληση. Ο μισθός που λαμβάνουν οι εργαζόμενοι αυξάνεται από w_0 σε w_1 . Ο μισθός που πραγματικά πληρώνουν οι επιχειρήσεις μειώνεται από w_0 σε $w_1 - 1$.

τα πάνω κατά το ποσό αυτό, όπως φαίνεται στο Σχήμα 4.8. Η νέα καμπύλη ζήτησης (D_1) δίνει την τιμή στην οποία οι επιχειρήσεις είναι πρόθυμες να πληρώσουν για να προσλάβουν έναν συγκεκριμένο αριθμό εργαζόμενων, αφού λάβουν υπόψη την επιδότηση. Η ισορροπία της αγοράς εργασίας μετατοπίζεται από το σημείο A στο σημείο B . Στη νέα ισορροπία υπάρχει περισσότερη απασχόληση (από E_0 σε E_1). Επιπλέον, η επιδότηση αυξάνει τον μισθό που πραγματικά λαμβάνουν οι εργαζόμενοι (από w_0 σε w_1) και μειώνει τον μισθό που πρέπει να πληρώσουν οι επιχειρήσεις από μόνες τους (από w_0 σε $w_1 - 1$). Η επίπτωση των επιδοτήσεων στην αγορά εργασίας μπορεί να είναι αρκετά μεγάλη και εξαρτάται προφανώς από τις ελαστικότητες των καμπυλών ζήτησης και προσφοράς εργασίας. Αν η ελαστικότητα προσφοράς εργασίας είναι 0,3 και η ελαστικότητα της ζήτησης εργασίας είναι -0,5, έχει υπολογιστεί ότι μια επιδότηση που μειώνει το κόστος πρόσληψης κατά 10%, αυξάνει τον μισθό κατά 4% και μειώνει την απασχόληση κατά 2%.¹³

Το μεγαλύτερο πρόγραμμα για την επιδότηση της απασχόλησης στις ΗΠΑ, η «Απαλλαγή Εισφορών για Νέες Θέσεις Εργασίας» (New Jobs Tax Credit – NJTC), ξεκί-

13. Lawrence F. Katz, «Wage Subsidies for the Disadvantaged», στο Richard B. Freeman και Peter Gottschalk (επιμ.), *Generating Jobs*, New York: Russell Sage Press, 1998, σσ. 21-53.

νησε αμέσως μετά την ύφεση της περιόδου 1973-1975 και εφαρμόστηκε από τα μέσα του 1977 μέχρι το 1978. Το NJTC έδινε στις επιχειρήσεις απαλλαγή εισφορών 50% για τα πρώτα 4.200 δολάρια που θα κατέβαλλαν ως αμοιβή σ' έναν εργαζόμενο, εφόσον η μισθοδοσία της επιχείρησης είχε αυξηθεί κατά 2% σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Η επιχείρηση δεν μπορούσε να ζητήσει απαλλαγή από εισφορές μεγαλύτερη από 100.000 δολάρια για ένα έτος. Καθώς η απαλλαγή αφορούσε μόνο τα πρώτα 4.200 δολάρια των αμοιβών, αυτό το πρόγραμμα σχεδιάστηκε για να ενθαρρύνει την απασχόληση χαμηλόμισθων εργαζόμενων.

Μια έρευνα που μελέτησε τα διαθέσιμα δεδομένα, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το NJTC αύξησε την απασχόληση σ' ένα υποσύνολο επιχειρήσεων που γνώριζαν την ύπαρξη αυτού του προγράμματος, δημιουργώντας περίπου 400.000 μόνιμες θέσεις απασχόλησης.¹⁴ Το συνολικό κόστος της απαλλαγής εισφορών για το υπουργείο Οικονομικών των ΗΠΑ ήταν περίπου 4,5 δισεκατομμύρια δολάρια, επομένως κάθε νέα θέση απασχόλησης κόστισε στους φορολογούμενους κατά μέσο όρο 11.250 δολάρια.

Φαίνεται, ωστόσο, ότι μόνο το 27% των μικρών επιχειρήσεων γνώριζαν την ύπαρξη του NJTC και ότι μόνο το 6% των επιχειρήσεων χρησιμοποίησαν πραγματικά την απαλλαγή εισφορών. Λόγω της περιορισμένης συμμετοχής των επιχειρήσεων, πιθανόν μόνο ένα μικρό ποσοστό από την αύξηση της απασχόλησης να μπορεί να αποδοθεί άμεσα στη λειτουργία του NJTC. Εξάλλου, οι επιχειρήσεις που είχαν σκοπό να επεκταθούν και να προσλάβουν περισσότερους εργαζόμενους, είχαν και το μεγαλύτερο κίνητρο να μάθουν για το πρόγραμμα και να κάνουν χρήση της απαλλαγής. Με άλλα λόγια, η απασχόληση θα είχε ούτως ή άλλως αυξηθεί στις επιχειρήσεις που τελικά κατέληξαν να επωφεληθούν από το NJTC.

Το πρόγραμμα «Απαλλαγή Εισφορών για Επιλεγμένες Θέσεις Απασχόλησης» (Targeted Jobs Tax Credit - TJTC), το οποίο ξεκίνησε το 1978, προσφέρει επιδοτήσεις (διάρκειας δύο ετών) σε επιχειρήσεις που προσλαμβάνουν άτομα από συγκεκριμένες δημογραφικές ομάδες. Αυτές οι ομάδες περιλαμβάνουν πρώην κατάδικους, άτομα που χρήζουν γενικής βοήθειας και βετεράνους. Αρχικά, το TJTC προσέφερε στους εργοδότες απαλλαγή εισφορών που έφτανε το 50% των αμοιβών του πρώτου έτους και το 25% του δεύτερου (μέχρι 6.000 δολάρια) για την πρόσληψη ατόμων από αυτές τις ομάδες. Λίγοι εργοδότες φαίνεται να γνώριζαν την ύπαρξη αυτού του προγράμματος και τα στοιχεία δεν αποδεικνύουν ότι η απαλλαγή εισφορών για συγκεκριμένες ομάδες εργαζόμενων αύξησε σημαντικά την απασχόληση αυτών των επιλεγμένων ομάδων.¹⁵

14. Jeffrey Perloff και Michael Wachter, «The New Jobs Tax Credit - An Evaluation of the 1977-78 Wage Subsidy Program», *American Economic Review* 69 (Μάιος 1979): 173-179, John Bishop, «Employment in Construction and Distribution Industries: The Impact of the New Jobs Tax Credit», στο Sherwin Rosen (επιμ.), *Studies in Labor Markets*, Chicago: University of Chicago Press, 1981 και Mark R. Killingsworth, «Substitution and Output Effects on Labor Demand: Theory and Policy Applications», *Journal of Human Resources* 20 (Χειμώνας 1985): 142-152.

15. David O'Neill, «Employment Tax Credit Programs: The Effects of Socioeconomic Targeting Provisions», *Journal of Human Resources* 17 (Καλοκαίρι 1982): 449-459 και John H. Bishop και Mark Montgomery, «Does the Targeted Jobs Credit Create Jobs at Subsidized Firms?», *Industrial Relations* 32 (Φθινόπωρο 1993): 289-306. Μια ενδιαφέρουσα ανάλυση για το πώς η φορολογική πολιτική επηρεάζει τις επενδύσεις ανθρω-

Μια πιθανή εξήγηση για την αποτυχία του προγράμματος να αυξήσει την απασχόληση είναι ότι οι εργοδότες μπορεί να είχαν «στιγματίσει» τους συγκεκριμένους εργαζόμενους και τους απέφευγαν. Η επίπτωση των διακρίσεων στη ζήτηση εργασίας μιας επιχείρησης αναλύεται λεπτομερώς στο κεφάλαιο 9.

4.4 Εφαρμογή πολιτικής: Εισφορές έναντι υποχρεωτικών παροχών

Το κράτος μπορεί να εξασφαλίσει ότι οι εργαζόμενοι λαμβάνουν συγκεκριμένες παροχές, υποχρεώνοντας τις επιχειρήσεις να μεριμνούν για αυτές τις παροχές. Στις ΗΠΑ, για παράδειγμα, η ομοσπονδιακή κυβέρνηση υποχρεώνει τους εργοδότες να μεριμνούν για έναν ασφαλή χώρο εργασίας ή να παρέχουν αποζημίωση στους εργαζόμενούς τους. Πώς τέτοιες **υποχρεωτικές παροχές** επηρεάζουν την αγορά εργασίας από την άποψη των μισθών και της απασχόλησης;

Για να σκιαγραφήσουμε τη βασική θεωρία, θα ήταν χρήσιμο να καταπιστούμε με κάποια συγκεκριμένη υποχρεωτική παροχή, για παράδειγμα την παροχή σπανακόπιτας στους εργαζόμενους κατά τη διάρκεια του διαλείμματος. Αν και αυτό το παράδειγμα μοιάζει λίγο τραβηγμένο, είναι αρκετά χρήσιμο για να καταλάβουμε πώς διαφέρουν οι επιπτώσεις των υποχρεωτικών παροχών στην αγορά εργασίας από εκείνες των εργοδοτικών εισφορών, ανεξάρτητα εάν η υποχρέωση απαιτεί από τις επιχειρήσεις να παρέχουν σπανακόπιτα ή ασφάλεια υγείας.

Το Σχήμα 4.9α απεικονίζει τον τρόπο που η υποχρεωτική παροχή επηρεάζει την ισορροπία της αγοράς εργασίας.¹⁶ Η αρχική ισορροπία είναι στο σημείο P , όπου ο μισθός είναι w_0 και η απασχόληση E_0 . Έστω ότι η υποχρεωτική παροχή σπανακόπιτας κοστίζει C δολάρια ανά εργαζόμενο. Η υποχρεωτική χορήγηση αυτής της παροχής έχει ως αποτέλεσμα την παράλληλη και προς τα κάτω μετατόπιση της καμπύλης ζήτησης στο D_1 , έτσι που η κατακόρυφη διαφορά ανάμεσα στις δύο καμπύλες ζήτησης είναι C δολάρια. Σε τελική ανάλυση, η επιχείρηση προτίθεται να προσλάβει E_0 εργαζόμενους μόνο εάν το συνολικό κόστος απασχόλησης ανά εργαζόμενο είναι w_0 . Η υποχρεωτική παροχή σπανακόπιτας δείχνει ότι η επιχείρηση προτίθεται τώρα να καταβάλει μισθό $w_0 - C$ σε κάθε έναν από τους E_0 εργαζόμενους.

Κατ' αρχάς ας εξετάσουμε την περίπτωση όπου οι εργαζόμενοι περιφρονούν τη σπανακόπιτα, ανεξάρτητα από όσα λέει το κράτος για τις διατροφικές της αξίες. Το τελευταίο μπορεί να υποχρεώσει την επιχείρηση να χορηγήσει την παροχή, οι επιχειρήσεις του κλάδου μπορεί πράγματι να σερβίρουν ένα κομμάτι πίτας στο διάλειμμα αλλά κανείς δεν μπορεί να υποχρεώσει τους εργαζόμενους να το φάνε. Απλά οι εργαζό-

πινου κεφαλαίου δίνεται από τους James J. Heckman, Lance Lochner και Christopher Taber, «Tax Policy and Human Capital Formation», *American Economic Review* 88 (Μάιος 1998), 293-297.

16. Βλ. Lawrence H. Summers, «Some Simple Economics of Mandated Benefits», *American Economic Review* 79 (Μάιος 1989): 177-183, για μια περισσότερο λεπτομερή ανάλυση των επιπτώσεων που έχουν οι υποχρεωτικές παροχές στην αγορά εργασίας.